

تربیت معلم و آموزش ضمن خدمت

✓ اهمیت تربیت معلم

✓ سابقه تاریخی و قوانین مهم تربیت معلم

✓ دانشسرای کشاورزی و سایر مراکز تربیت معلم

✓ دانشگاه تربیت معلم

✓ تربیت معلم پس از انقلاب اسلامی (قوانین و مقررات آن)

✓ آموزش ضمن خدمت

✓ تشکیلات اداره کل تربیت معلم و آموزش نیروی انسانی و اهم وظایف

✓ بررسی کمی و کیفی تربیت معلم، آموزش های ضمن خدمت و تأمین نیروی

انسانی

اهمیت تربیت معلم

یکی از سازمان‌های مهم آموزش و پرورش هر جامعه سازمانی است که در آن معلمان مورد نیاز دوره‌های مختلف تحصیلی تربیت می‌شوند؛ زیرا محصول این نوع سازمان‌ها، معلمان هستند که نقطه آغاز هر تحول آموزشی و پرورشی هستند و قادر هستند با دانش و مهارتی که کسب کرده‌اند، چهره سازمان‌های آموزشی را دگرگون سازند و فضای مدارس را به فضای محبت، رشد و بالندگی روح‌افزا و لذت‌بخش مبدل کنند و با انتقال عناصر فرهنگی به نسل نوظهور و اِعمال روش‌های مناسب تربیتی، موجبات رشد شخصیت کودکان، نوجوانان را فراهم سازند.

نظر به اهمیت نقش معلمان و اعتبار و ارزشی که بر آنان متصور است، سرمایه‌گذاری به‌منظور تربیت و تأمین این رکن مهم تعلیم و تربیت بهترین و سودمندترین نوع سرمایه‌گذاری است. گسترش این قبیل سازمان‌ها مهمترین وظیفه مدیران رده عالی آموزش و پرورش و مدیران رده بالای کشور است. "زیباترین اصلاح و بازسازی آموزش و پرورش در صورتی‌که معلم به تعداد کافی و با کیفیت مطلوب در اختیار نباشد، با شکست روبه‌رو خواهد شد".

سابقه تاریخی و قوانین مهم تربیت معلم

✓ قانون تأسیس دارالمعلمین و دارالمعلمات (دارالمعلمین مرکزی)

تکریم شخصیت معلمان و توجه به آداب معلمی و متعلمی از دیرباز در فرهنگ اسلامی و ایرانی ما، جایگاه خاصی داشته است. نگارش دو کتاب ادب الصغیر و ادب الکبیر (دادبه) و رساله المعلمین (جا حظ) و آداب المتعلمین (محمد بن سحنون) و کتاب تعلیم المتعلم، طریق التعلیم (زرنوجی) و نوشته های معلم دوم ابونصر فارابی و تهذیب الأخلاق (ابن مسکویه) و آثار و دیدگاه های ابوعلی سینا و ایها الولد و کیمیای سعادت (امام محمد غزالی) و ادب الدنيا و الدین (ابوالحسن ماوردی) و مکارم الأخلاق (شیخ طبرسی) و اخلاق ناصری (خواجه نصیرالدین طوسی) و مئیة المرید فی آداب المفید و المُستفید (شهید ثانی) و مباحثی از گلستان سعدی و غیره مؤید این امر است.

تا زمان تأسیس دارالمعلمین و دارالمعلمات در سال ۱۲۹۷ ش که بحث خواهد شد، معلمان مکتبخانه ها و مدارس در مراکزی که اختصاص به تربیت معلم داشت، تربیت نمی شدند. معلمان مدارس اغلب از میان طلاب کوشا و با استعدادی انتخاب می شدند که در جلسات استاد با سؤال و جواب، لیاقت خود را نشان می دادند و یا تعلیقاتی بر کتاب های موجود می افزودند و رساله های علمی می نوشتند. از آنجا که استادان در جریان پیشرفت شاگردان خود بودند، اجازه ای نیز به آنان اعطاء می کردند. این اجازه نامه را که در واقع دانشنامه یا گواهینامه معلمی بود، استاد هر

مکتب‌داری نیز یک حرفهٔ خصوصی بود و افرادی که حوصله و آمادگی برای

آموزش کودکان داشتند، به شغل معلمی و مکتب‌داری می‌پرداختند. برای این امر تا تصویب قانون اساسی معارف و مصوبات شورای عالی معارف، اجازه‌نامه‌ای لازم نبود. بعضی از مکتب‌داران در بعضی از مناطق کشور، دورهٔ مقدمات و در مواردی دورهٔ سطح را نیز در حوزه‌های علمی گذرانده بودند.

در سال ۱۲۹۰ ش به‌منظور بالا بردن سطح سواد معلمان تهران کلاس‌های مخصوص (آموزش ضمن خدمت) در مدرسهٔ دارالفنون تشکیل شد که علاوه بر تدریس علوم و ادبیات، درس دیگری با عنوان اصول تعلیم برای آشنائی معلمان با اصول اولیهٔ تربیت اطفال مطرح شد.

در سال ۱۲۹۰ ش به‌موجب قانون، اولین بار با اعزام سی نفر برای تحصیل در خارج از کشور موافقت شد که پانزده نفر از آنها، برای تحصیل در رشتهٔ تعلیم و تربیت و اشتغال در سمت معلمی در نظر گرفته شدند.

قانون تأسیس دارالمعلمین و دارالمعلمات (دارالمعلمین مرکزی)

✓ دارالمعلمین عالی

بدین ترتیب از این تاریخ ایجاد مراکز تربیت معلمان زد و مرد صورت قانونی به خود گرفت این مرکز متشکل از دو شعبه ابتدائی و عالی بود. دوره تحصیل در شعبه ابتدائی سه سال و شرط ورود به آن داشتن گواهینامه شش ساله ابتدائی بود.

در نظامنامه اساسی دارالمعلمین مرکزی به برنامه‌های این دو شعبه، هیئت اداری، وظایف رئیس، ناظم، دفتردار، نظم داخلی، روابط معلمان با متعلمان و بودجه و مقررات امتحانی اشاره شده است. در ماده اول این نظامنامه آمده است:

“دارالمعلمین مرکزی، مدرسه‌ای است دولتی و مجانی تحت اداره وزارت

معارف که برای تعلیمات ابتدائیه و حد معینی از تعلیمات متوسطه تربیت معلم می‌کند و با این نظر منقسم به دو شعبه می‌باشد؛ یکی شعبه ابتدائی، دیگر شعبه عالی. مدت تحصیل در شعبه عالی چهار سال تعیین شده بود.”

در این نظامنامه هیئت اداری دارالمعلمین مرکزی عبارت بود از رئیس، ناظم،

دفتردار، کتابدار، یک طبیب مخصوص و چند نفر خدمتگزار.

دارالمعلمین عالی

در سال ۱۳۰۷ برای تربیت دبیر مورد نیاز دبیرستان‌ها، دارالمعلمین مرکزی به

دارالمعلمین عالی تبدیل و برنامه تربیت معلم متوسطه پایه‌گذاری شد و اساسنامه آن

به تصویب شورای عالی معارف رسید. این مرکز در سال‌های بعد به دانشسرای عالی

قسمت علمی و ادبی تقسیم شد. قسمت علمی شامل ریاضیات، طبیعیات، فیزیک و شیمی و شعبه ادبی شامل فلسفه، ادبیات، تاریخ و جغرافیا بود. دارندگان گواهینامه کامل متوسطه شعبه ادبی و شعبه علمی می توانستند در شعبه ادبی یا علمی این مؤسسه برای تحصیل ثبت نام کنند. طبق اساسنامه ای که از طرف وزارت معارف در سال ۱۳۰۸ تصویب و ابلاغ شد، تدریس علوم تربیتی در دارالمعلمین عالی معمول گردید و دانشجویان هریک از شعب این مرکز چنانچه داوطلب شغل معلمی بودند، باید علاوه بر تحصیل در شعبه خود، موارد علوم تربیتی را نیز فرا می گرفتند و امتحان می دادند.

قانون استخدام فارغ التحصیلان دارالمعلمین عالی

به موجب این قانون - که در آذر ۱۳۰۸ به تصویب رسید - دارندگان درجه لیسانس دارالمعلمین عالی از امتیازات استخدامی خاصی برخوردار شدند. فارغ التحصیلان در بدو استخدام با رتبه چهار استخدام می شدند و رتبه های بعد را سریعتر از دیگر مستخدمان دولت طی می کردند.

وزارت معارف مکلف بود فارغ التحصیلان دارالمعلمین عالی را در مدارس دولتی به خدمت بگمارد. دولت نمی توانست تا زمانی که وزارت معارف به فارغ التحصیلان این مرکز نیاز دارد، آنان را در ادارات دیگر به خدمت بپذیرد.

“به موجب این قانون - که در ۱۱ اسفند ۱۳۱۲ به تصویب رسید - دولت مکلف شده است از اول فروردین ۱۳۱۳ تا مدت پنج سال، ۲۵ باب دانشسرای مقدماتی و یک باب دانشسرای عالی دختران در تهران و در ولایات تأسیس کند و دانشسرای عالی پسران را تکمیل نماید.” در این قانون عنوان‌های “آموزگار” برای معلم ابتدائی، “دبیر” برای معلم متوسطه و “هنرآموز” برای معلم هنرستان و “استاد” برای معلم مدسه عالی و دانشگاه وضع شد. براساس این قانون، شرط ورود به دانشسراهای مقدماتی، داشتن تحصیلات سه ساله متوسطه و شرط ورود به دانشسراهای عالی داشتن گواهینامه کامل متوسطه بود. در این قانون مقرر شده است که “دانشسراها باید جملگی شبانه‌روزی و مجانی باشند و دانشسراهای مقدماتی برای مدارس ابتدائی آموزگار و دانشسرای عالی برای دانشسراهای مقدماتی و دبیرستان‌ها معلم تربیت کنند. رؤسا و استادان دانشسرای عالی باید درجه دکتری و رؤسای دانشسراهای مقدماتی باید لیسانس دانشسرای عالی داشته باشند.”

“گواهینامه دانشسراهای مقدماتی از لحاظ استخدامی، معادل دیپلم کامل متوسطه و دانشنامه پایان تحصیلات دانشسرای عالی معادل با لیسانس و دارای مزایای اختصاصی از لحاظ استخدام بوده است. به موجب این قانون هر یک از دانشسراها یک دبستان یا یک دبیرستان ضمیمه خواهند داشت و شاگردان سال دوم

تعهد خدمت فارغ التحصیلان، میزان مقرری آموزگاران و دبیران و شرایط بازنشستگی آنان نیز تعیین شده است.

طبق آئین نامه اجرائی این قانون "نخستین دانشسراهای مقدماتی در شهرهای تهران، تبریز، اصفهان، شیراز، کرمان، مشهد، رشت، بیرجند، رضائیه، بروجرد، کرمانشاه، اهواز و یزد تأسیس شد. میزان پرداخت حقوق ماهانه دبیران و دانشیاران، بالاترین حقوق شروع خدمات دولتی تعیین گردید".

توسعه دانشسراهای مقدماتی و تشکیل کلاس های کمک آموزگاری

به موجب قانون تعلیمات اجباری مصوب ۱۳۲۲ ش دانشسراهای مقدماتی در مناطق مختلف کشور به تدریج توسعه یافت و علاوه بر تأمین معلمان مدارس ابتدائی از طریق دانشسراهای مقدماتی کلاس های کمک آموزگاری نیز برابر اساسنامه مربوط تشکیل شد. هرچند برای مدت محدودی تربیت معلم از طریق دانشسراهای مقدماتی متوقف شد، این مراکز تا سال ۱۳۵۸ با تغییراتی از نظر مدت تحصیل، مهمترین مراکز تربیت و تأمین معلمان ابتدائی شهر و روستا بوده است.

دانشسرای کشاورزی و سایر مراکز تربیت معلم

به منظور تربیت آموزگاران فنی برای دبستان های کشاورزی روستائی در ۲۳ اردیبهشت ۱۳۲۸ اساسنامه و برنامه دانشسرای کشاورزی به تصویب شورای عالی

را به طور علمی و عملی در قصبات و روستاها تعلیم دهند.

✓ دانشسرای تربیت بدنی

✓ دوره یکساله تربیت معلم

✓ تربیت معلم کودکان استثنائی

✓ دانشسراهای راهنمائی تحصیلی

✓ دانشسرای عشایری

✓ مراکز تربیت مربی کودک

✓ تأمین معلم از طریق سپاه دانش

✓ مؤسسه تربیت معلم و تحقیقات تربیتی

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

دانشسرای تربیت بدنی

برای تربیت آموزگاران مرد و زن مخصوص دبستان های کشور، اساسنامه و برنامه دانشسرای تربیت بدنی در دوم مرداد ۱۳۲۷ به تصویب شورای عالی فرهنگ رسید. فارغ التحصیلان این دانشسراها موظف بودند در مدارس ابتدائی امور ورزش و تربیت بدنی را به عهده گیرند.

دانشسرای عشایری

هدف از تأسیس این مراکز، تربیت آموزگار برای تدریس در دبستان های عشایری بوده است. اساسنامه و برنامه این مراکز در دی ماه ۱۳۳۴ به تصویب شورای عالی فرهنگ رسید و نخستین مرکز آن در سال ۱۳۳۵ در شیراز تأسیس شد. از شرایط ورود به دانشسرای عشایری ایلی بودن، داشتن گواهینامه ششم ابتدائی و قبولی در امتحان ورودی بوده است. دوره آموزش در دانشسراهای عشایری یک سال تمام (دوازده ماه) تعیین شده بود.

دوره یک ساله تربیت معلم

به منظور تأمین معلمان مورد نیاز دوره ابتدائی، دوره یک ساله تربیت معلم در ۱۳۳۸ تأسیس شد. به موجب اساسنامه مصوب، داشتن دیپلم کامل متوسطه در یکی از رشته های متوسطه از شرایط ورود به آن بوده است. به فارغ التحصیلان این مراکز،

روستا بود.

مراکز تربیت مربی کودک

به منظور تأمین مربیان مورد نیاز کودکانها و دوره آمادگی، مراکز متعددی در تهران و شهرستانها تأسیس شد و از سال ۱۳۵۱ به بعد گسترش یافت. از شرایط ورود به این مراکز داشتن گواهینامه دیپلم کامل متوسطه و مدت تحصیل ابتدایشش ماه و سپس یک سال تحصیلی بوده است؛ فقط بانوان می توانستند در این مراکز تحصیل کنند.

تربیت معلم کودکان استثنائی

به منظور تربیت و تأمین معلمان کودکان استثنائی، اساسنامه این مراکز در سال ۱۳۴۷ از تصویب شورای عالی آموزش و پرورش گذشت. داشتن دیپلم کامل متوسطه و توفیق در امتحانات ورودی از شرایط اصلی ثبت نام در مراکز تربیت معلم استثنائی بوده است. دارندگان دیپلم کامل متوسطه با گذراندن یک سال تحصیلی و به صورت روزانه در مدارس ابتدائی به تحصیل می پرداختند.

تأمین معلم از طریق سپاه دانش

تدریس در مدارس سپاه دانش روستاها به عهده کسانی بود که به جای خدمت
سربازی - با دیپلم کامل متوسطه و گذراندن دوره چهارماهه آموزشی - به این امر
مبادرت می ورزیدند.

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

www.kandoo.cn.com

دانشسراهای راهنمائی تحصیلی

با تغییر ساختار آموزش و پرورش در سال ۱۳۴۵ و پیش بینی دوره راهنمائی تحصیلی در نظام آموزش و پرورش ایران، دانشسراهای راهنمائی تحصیلی از سال تحصیلی ۱۳۵۰-۱۳۴۹ در تهران و شهرستانها تأسیس شد. طبق اساسنامه مصوب شورای عالی آموزش و پرورش در این مراکز، ابتدا رشته های تحصیلی علوم تجربی، ریاضی، علوم انسانی، حرفه و فن و زبان خارجی دایر و مدت تحصیلی در این مراکز دو سال معین شد.

مؤسسه تربیت معلم و تحقیقات تربیتی

در سال ۱۳۴۳ دانشسرای عالی منحل شد و به جای آن سازمان تربیت معلم و تحقیقات تربیتی به وجود آمد. این سازمان دارای سه مؤسسه تربیت دبیر، تربیت مدیر و راهنمای تعلیماتی و مؤسسه تحقیقات و مطالعات تربیتی شد.

دانشگاه تربیت معلم

در مرداد ۱۳۴۶ مجدداً دانشسرای عالی دایر شد و دارای چهار مؤسسه به شرح ذیل بود:

۱. مؤسسه تربیت دبیر برای تربیت دبیران رشته های مختلف مورد نیاز وزارت

آموزش و پرورش

۲. مؤسسه تربیت مدیر و راهنمای تعلیماتی

۳. مؤسسه تدریس ریاضیات

۴. مؤسسه تحقیقات و مطالعات تربیتی.

در شهریور ۱۳۵۳ دانشسرای عالی به دانشگاه تربیت معلم تغییر یافت. این دانشگاه دارای شعبه‌هایی به نام دانشسرای عالی در یزد، زاهدان و سنندج بود. برای تربیت دبیران مورد نیاز کشور در بعضی از دانشگاه‌ها، دانشکده‌ای به نام دانشکده علوم تربیتی ایجاد شد که وظیفه اصلی آنها تربیت دبیر در شعبه‌های مختلف بوده است. در دانشسرای عالی سپاه دانش و مدارس عالی نیز دانشجویانی در رشته دبیری فارغ‌التحصیل شده‌اند.

قانون الحاق ۲ ماده به قانون اجازه تأسیس دانشسراهای مقدماتی و عالی

به موجب این قانون - مصوب خرداد ۱۳۵۴ ش - دانش آموزان یا دانشجویان شاغل به تحصیل در مراکز تربیت معلم و دبیر یا رشته‌های دبیری، به عنوان کارآموز شناخته شده و به آنان حقوق کارآموزی پرداخت می‌شود. در ماده یک این قانون آمده است:

تربیت معلم از قبیل مراکز تربیت مربی کودک و دانشسراهای عشایری، مقدماتی، راهنمایی تحصیلی، عالی، هنرسراهای مقدماتی و مراکز تربیت دبیر حرفه‌ای را که در امتحانات ورودی قبول می‌شوند یا در مؤسسه آموزشی که وزارت آموزش و پرورش برای تربیت معلم، دانش آموز یا دانشجو معین می‌کند از تاریخ اشتغال به تحصیل به عنوان کارآموز در رشته‌ای که تحصیل می‌کنند، بپذیرد و به آنان حقوقی برابر پایه یک گروه مربوط به مدرک تحصیلی لازم، جهت ورود به رشته مورد نظر بپردازد؛ مشروط بر اینکه سن داوطلب در موقع ثبت نام با احتساب دوران رسمی تحصیل از هجده سال تمام کمت نباشد”

به موجب تبصره‌های این ماده هزینه سرانه شبانه‌روزی داوطلبان تحصیل از حقوق کارآموزی آنان کسر می‌شود. مدت تحصیل کارآموزان در صورت استخدام، در حکم خدمت آزمایشی محسوب می‌شود و فارغ‌التحصیلان مراکز تربیت معلم باید دوبرابر مدت سال‌های تحصیلی خود در وزارت آموزش و پرورش خدمت کنند.

در این قانون پرداخت وام مسکن و وام ضروری کارکنان وزارت آموزش و پرورش و هزینه درمان دانش آموزان طبق آئین‌نامه‌ای مورد تأکید قرار گرفته است.

تربیت معلم پس از انقلاب اسلامی (قوانین و مقررات آن)

تربیت دبیر دانشگاه‌ها تغییراتی به وجود آمد و در مورد کارآموزان این مراکز آموزشی و استخدام آنان قوانینی وضع شد و برای تربیت و تأمین معلمان مدارس ابتدائی، استثنائی، راهنمائی تحصیلی، متوسطه عمومی و فنی و حرفه‌ای رشته‌های جدیدی به رشته‌های قبلی افزوده شد.

✓ دانشسراهای تربیت معلم

✓ گروه هماهنگی تربیت معلم

✓ تأمین معلم از طرق دیگر

✓ مراکز تربیت معلم (دو ساله)

✓ مراکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای

✓ دانشگاه‌های تربیت معلم و دانشکده‌های ...

دانشسراهای تربیت معلم

برای تربیت و تأمین معلمان دوره ابتدائی بخش‌ها و روستاها مراکزی به نام

دانشسراهای تربیت معلم در شهرهای کوچک و بخش‌ها تأسیس شده است. طبق

اساسنامه مصوب اسفند ۱۳۶۲ در شورای عالی آموزش و پرورش، دوره تحصیل

دیپلم کامل متوسطه در رشته آموزش و پرورش ابتدائی می شوند. دارندگان مدرک دوم متوسطه نیز می توانند به مدت دو سال در این مراکز تحصیل کنند و دیپلم مزبور را دریافت دارند. دانشسراهای تربیت معلم معمولاً به صورت شبانه روزی اداره می شود و به هر دانش آموز معلم در مدت تحصیل ماهانه مبلغی به عنوان کمک هزینه تحصیلی و حقوق کارآموزان پرداخت می شود. فارغ التحصیلان این دوره موظف هستند دو برابر مدت سنوات تحصیلی در وزارت آموزش و پرورش خدمت کنند. نصب و عزل رؤسای دانشسراهای تربیت معلم با نظر رئیس آموزش و پرورش منطقه و با تأیید مدیرکل استان صورت می گیرد. یکی از شرایط ثبت نام و ارائه تحصیل در این مراکز، بومی بودن داوطلبان است.

برنامه های درسی دوره چهارساله شامل دروس عمومی و دروس تربیتی است. شرایط ثبت نام، ادامه تحصیل، پرداخت حقوق کارآموزی، حضور در محیط شبانه روزی و مقررات امتحانی در آئین نامه های آموزشی و تربیتی، انضباطی، مالی، اداری و امتحانی این مراکز مشخص شده است. مسئولیت برنامه ریزی به منظور توسعه این مراکز و نظارت بر فعالیت های آنها با دفتر تربیت معلم کشور است.

مراکز تربیت معلم (دو ساله)

تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسیده است، اهداف این مراکز، مدت دوره، شرایط داوطلبان، رشته‌های تحصیلی، شرایط و شیوه انتخاب رؤسای مراکز، مورد بحث قرار گرفته است.

براساس مفاد این اساسنامه:

- هدف از تأسیس مراکز تربیت معلم، تربیت معلمان صالح، ذی فن، آگاه و معتقد به ولایت فقیه، برای تأمین نیروی انسانی مورد نیاز آموزش و پرورش دوره‌های قبل از دبستان، دبستان و راهنمائی تحصیلی سراسر کشور است.
- دوره تحصیل در این مراکز دو سال است.
- مراکز تربیت معلم معمولاً به صورت شبانه روزی اداره می شود.
- دانشجویان مراکز تربیت معلم "دانشجو معلم" نامیده می شوند.
- دانشجو معلمان در طول مدت تحصیل برابر قانون مربوط از حقوق کارآموزی استفاده خواهند کرد و پس از فراغت از تحصیل موظف به دست کم پنج سال خدمت در وزارت آموزش و پرورش هستند.

نیاز و موفقیت در مسابقات ورودی از جمله ضوابط ورود به مراکز تربیت معلم است.

— رشته‌های تحصیلی این مراکز عبارت است از:

۱. آموزش ابتدائی

۲. ادبیات فارسی

۳. زبان خارجی

۴. هنر

۵. علوم ریاضی

۶. علوم اجتماعی

۷. تربیت بدنی

۸. علوم تجربی

۹. علوم دینی و عربی

۱۰. حرفه و فن

۱۱. امور پرورشی

۱۲. کودکان استثنائی (نابینا، ناشنوا و عقب مانده ذهنی).

— به فارغ التحصیلان، گواهینامه فوق دیپلم تخصصی در رشته مربوط اعطاء

می شود.

تأیید دفتر تربیت معلم و با حکم معاون تربیت و تأمین نیروی انسانی منصوب می شوند.

گروه هماهنگی تربیت معلم

به منظور بررسی و تصویب برنامه ها و مقررات آموزشی مربوط به مراکز تربیت معلم دو ساله و فراهم کردن زمینه اولیه تحصیل فارغ التحصیلان این مراکز در سطح کارشناسی در دانشگاه های کشور، تشکیل گروه خاصی به نام گروه هماهنگی تربیت معلم در تاریخ ۱۳/۱۲/۶۴ به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید که ریاست این گروه برعهده وزیر آموزش و پرورش گذارده شد و اعضاء آن با موافقت وزرای فرهنگ و آموزش و پرورش انتخاب می شوند.

به موجب این مصوبه، گروه هماهنگی تربیت معلم یکی از گروه های هفتگانه شورای عالی برنامه ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی تعیین شد.

بر اساس مصوبات گروه هماهنگی تربیت معلم و تأیید مفاد آنها در شورای عالی برنامه ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی مقرر شد:

- گزینش دانشجو برای مراکز تربیت معلم دو ساله از طریق کنکور سراسری

دانشگاه ها انجام گیرد.

آموزشی دانشگاه‌ها از نظر ترمی بودن و واحدی کردن دروس و غیره در این مراکز نیز اجراء شود.

- دروس مراکز دوساله مانند دروس کاردانی شامل دروس عمومی، تربیتی و اختصاصی باشد.

- به فارغ‌التحصیلان، مدرک فوق دیپلم داده شود و این مدرک ارزش علمی و استخدامی داشته باشد.

- جدول ساعات دروس و برنامه تفصیلی هر درس در تمام رشته‌های

تحصیلی مورد بررسی و تجدیدنظر قرار گیرد. برای این امر، گروه‌های مطالعاتی

متعدد در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش با

حضور استادان و کارشناسان ذی‌ربط تشکیل شود.

- رشته‌های تحصیلی مورد نیاز وزارت آموزش و پرورش در سطح کاردانی

مربوط به تربیت معلم عمومی و فنی و حرفه‌ای مشخص شود.

- سیاست‌های کلی به‌منظور ایجاد و گسترش دوره‌های کارشناسی پیوسته و

ناپیوسته برای فارغ‌التحصیلان مراکز تربیت معلم دوساله مشخص شود.

توجه به نیازهای وزارت آموزش و پرورش مورد تجدیدنظر قرار گیرد.

مراکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای

این مراکز به منظور تربیت و تأمین دبیران مورد نیاز در رشته‌های فنی و حرفه‌ای و طبق اساسنامه مصوب ایجاد شده‌اند. در این مراکز علاوه بر تحصیل در دوره کاردانی، تعدادی از فارغ‌التحصیلان آموزش‌شده‌های فنی و حرفه‌ای در سطح کارشناسی تحصیل می‌کنند و پس از اتمام دوره تحصیل در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای به تدریس می‌پردازند. **تأمین معلم از طرق دیگر**

با توجه به روند رشد دانش‌آموزان در مدارس شهری و روستائی، وزارت آموزش و پرورش همه‌ساله به تعداد بسیاری آموزگار و دبیر نیاز دارد که علاوه بر تربیت و تأمین آنان از طریق دانشسراها و مراکز تربیت معلم و تربیت دبیر دانشگاه‌های کشور، از طرق زیر نیز احتیاجات دوره‌های مختلف تحصیلی این وزارتخانه را تأمین می‌کند:

- استفاده از سرباز معلم برای روستاهای دورافتاده براساس مفاد قانون

معلمان، پزشکان و پیراپزشکان و وظیفه

- پرداخت حق التدریس به معلمان شاغل در دوره‌های مختلف تحصیلی

- استفاده از داوطلبان تدریس در بعضی از مناطق شهری و روستائی

به صورت قراردادی و پیمانی

- استفاده از دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه‌های کشور.

دانشگاه‌های تربیت معلم و دانشکده‌های علوم تربیتی و تربیت دبیر دانشگاه‌ها

یکی از سازمان‌های مهم کشور که مجاز است هر سال صدهزار نفر از

فارغ‌التحصیلان مراکز تربیت معلم و دانشگاه‌ها را به عنوان کادر آموزشی و اداری

خود استخدام کند، وزارت آموزش و پرورش است. تربیت و تأمین درصد بسیاری از

این نیروی انسانی مورد نیاز، برعهده دانشگاه‌های تربیت معلم و دیگر دانشگاه‌ها و

مؤسسات عالی کشور گذارده شده است.

پس از انقلاب اسلامی علاوه بر دانشگاه تربیت معلم تهران به تدریج در تبریز،

زاهدان، یزد و سنندج دانشگاه تربیت معلم به صورت شعبه یا مستقل تأسیس شده و

رشته‌های دبیری در تعداد زیادی از دانشگاه‌های تهران، استان‌ها و شهرستان‌ها

توسعه یافته است. دانشجویان رشته‌های دبیری برابر قانون مربوط، حقوق

شاغل در وزارت آموزش و پرورش هستند، ان مأموریت تحصیلی استفاده می کنند.

قانون متعهدان خدمت در آموزش و پرورش

یکی از قوانین مهمی که می تواند آثار مثبتی بر بهبود روند تأمین و تربیت

نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش بگذارد و مکمل قوانین مربوط به تربیت معلم

باشد، این قانون است که مشتمل بر ۱۰ ماده و ۳ تبصره است که در خرداد ۱۳۶۹ به

تصویب رسیده و مبین مزایائی است که داوطلبان خدمت در آموزش و پرورش

می توانند از آنها برخوردار شوند. نکام مهم این قانون عبارت است از:

- دانش آموزان دانشسراها و دانشجویان مراکز تربیت معلم و دانشگاه های

تربیت معلم و رشته های دبیری دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی مکلف هستند در

آغاز تحصیل خود به وزارت آموزش و پرورش تعهد خدمت بسپارند و تحصیل آنان

در مراکز تحصیلی مربوط، منوط به سپردن تعهد خدمتی به وزارت مذکور یا اعلام

نیاز آن وزارت است.

- وزارت آموزش و پرورش می تواند جهت تأمین نیروی انسانی آموزشی

خود، از دانشجویان داوطلب دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی و طلاب حوزه های

علمیه تعهد خدمت اخذ کند.

مدت تحصیل که از پنج سال کمتر نخواهد بود، در هر محلی که وزارت آموزش و پرورش تعیین می نماید، خدمت کنند و هیچ یک از وزارتخانه ها و سازمان ها و مؤسسات دولتی و شرکت های دولتی و وابسته به دولت و شهرداری ها نمی توانند قبل از پایان یا لغو تعهد، نسبت به استخدام این قبیل متعهدان اقدام نمایند.

- دانشجویان و دانش آموزان متعهد به خدمت از آغاز سال تحصیلی خود به استخدام آزمایشی وزارت آموزش و پرورش درآمده و از حقوق و فوق العاده شغل مربوط به مدارک تحصیلی لازم، جهت ورود به دوره تحصیلی مورد نظر برخوردار خواهند شد.

- پس از استخدام رسمی، حداکثر مدت دو سال از مدت تحصیل دانشجویان دوره کاردانی و حداکثر چهار سال از مدت تحصیل دانشجویان دوره کارشناسی و دانش آموزان دانشسراهای تربیت معلم، جزء سابقه رسمی آنان منظور و از نظر ترفیع (پایه، گروه بازنشستگی) محاسبه خواهد شد.

قانون معلمان، پزشکان و پیراپزشکان و وظیفه

به منظور تأمین معلمان مورد نیاز روستاهای دورافتاده کشور و تأمین آموزشیاران کلاس های سوادآموزی، به ویژه در مناطق محروم، به استفاده از مشمولان و وظیفه که مدرک تحصیلی دیپلم و بالاتر دارند توجه شده و براین اساس،

است از:

- وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران همه ساله تعدادی از مشمولان وظیفه را که مدرک تحصیلی دیپلم و بالاتر دارند، پس از انجام دوره آموزش نظامی برای انجام بقیه خدمت دوره ضرورت به منظور خدمت در وزارتخانه های آموزش و پرورش، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و نهضت سوادآموزی برای انجام دادن فعالیت های اصلی این وزارتخانه در بخش های محروم کشور و نقاط محروم آموزشی به صورت مأمور در اختیار وزارتخانه های مذکور و نهضت سوادآموزی قرار می دهد.

- مشمولان وظیفه علاوه بر طی دوره آموزش نظامی موظف به گذراندن دوره آموزش مهارت های حرفه ای طبق برنامه ای که هر یک از وزارتخانه ها و نهضت سوادآموزی تدوین و اعلام می کنند، هستند.

- پس از پایان دوره آموزش نظامی و مهارت های حرفه ای، مشمولان دیپلمه ای که در آزمایش های نهائی موفقیت به دست آورند، به درجه گروهبان سومی نائل خواهند شد.

درجه استحقاقی و هزینه خوراک، پوشاک و مسکن طبق ضوابط مورد عمل نیروهای مسلح پرداخت خواهد شد.

آموزش ضمن خدمت

✓ دوره آموزش‌های ضمن خدمت و پاره‌ای از مقررات آنها

قال رسول الله (ص):

“اطلبوا العلم من المهد الى اللحد” (زگهواره تا گور دانش بجوی)

پیشرفت‌های سریع علوم تجربی، ریاضی، فنی و علوم انسانی، به‌ویژه علوم تربیتی، روانشناسی و تکنولوژی آموزشی در جهان امروز، ایجاب می‌کند که معلمان تمام دوره‌های مختلف تحصیلی به‌طور مستمر به دانش‌افزایی، خودسازی و کسب مهارت‌های لازم در انتقال عناصر فرهنگی به نسل آینده بپردازند و کودکان، نوجوانان و جوانان را با حاصل تحقیقات و تجربیات و نوآوری‌های بشری با استفاده از شیوه‌ها، فنون و ابزار مناسب آشنا سازند. این امر معمولاً در دو شکل آموزش پیش از خدمت (تحصیل در مراکز تربیت معلم) و ضمن خدمت انجام می‌پذیرد و در آموزش ضمن خدمت نیز از روش‌های حضوری، نیمه‌حضوری، مکاتبه‌ای، خودآموزی، آموزش رادیویی و تلویزیونی و غیره استفاده می‌شود.

مدارس نظامیه و مدارس علوم دینی و دیگر سازمان‌های تربیتی و آموزشی کشور ما ضمن آموزش به دانشجویان، خود به دانش‌اندوزی، پژوهش، تألیف و تصنیف کتاب‌های متعدد همت گماشته‌اند. با گسترش مدارس ابتدائی و متوسطه به سبک جدید و نیاز معلمان این مدارس به اطلاعات روانشناسی و علوم تربیتی و روش‌های تدریس، در دارالفنون کلاس‌های آموزش ضمن خدمت تشکیل شد و توجه به آموزش معلمان در حین تدریس در قانون تعلیمات اجباری و دیگر قانون‌های آموزش و پرورش از جمله قانون استخدام کشوری مورد تأکید قرار گرفت. در تشکیلات اداری وزارت آموزش و پرورش تا سال ۱۳۴۷ اداره آموزش کارکنان زیر نظر دفتر تشکیلات و روش‌ها به وجود آمد و در سال ۱۳۵۱ در تشکیلات جدید این وزارتخانه برای اولین بار دفتری با عنوان دفتر آموزش ضمن خدمت ایجاد شد. در سال ۱۳۵۲ در دفتر آموزش ضمن خدمت چهار واحد پژوهش و انتشارات، برنامه‌ریزی، اجراء کارآموزی‌ها و ارزشیابی پیش‌بینی شد.

برای آموزش مدیران رده‌های مختلف و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش، انستیتوی مدیریت با تشکیلات خاصی در دفتر آموزش ضمن خدمت به وجود آمد و اعتبارات و امکانات گسترده‌ای برای آموزش کارکنان اداری و آموزشی این وزارتخانه اختصاص یافت. به تدریج در تبریز، مشهد و شیراز مراکز

وظایف آن تغییراتی صورت گرفت.

دوره آموزش‌های ضمن خدمت و پاره‌ای از مقررات آنها

آموزش‌های ضمن خدمت کارکنان در وزارت آموزش و پرورش به دو شکل صورت می‌گیرد:

۱. آموزش‌های کوتاه‌مدت که همه‌ساله گروه بسیاری از کارکنان را

دربرمی‌گیرد و شامل دوره‌های مختلف کارآموزی، بازآموزی، دانش‌افزایی و

گردهمائی‌های آموزشی است. به معلمان و کارکنانی که در هر دوره شرکت می‌کنند،

در صورت موفقیت گواهینامه کارآموزی آموزش ضمن خدمت داده می‌شود. معمولاً

گذراندن این دوره‌ها علاوه بر دانش‌افزایی، مزایای استخدامی و مالی نیز دارد.

۲. آموزش‌های بلندمدت یا ادامه تحصیل. از سال ۱۳۵۶ با تهیه طرح ادامه

تحصیل معلمان مدارس راهنمائی تحصیلی از طریق گذراندن کلاس‌های حضوری و

خودآموزی تا سطح فوق دیپلم، اندیشه آموزش‌های بلندمدت معلمان مورد توجه قرار

گرفته و این امر هم‌اکنون توسعه فراوانی یافته است.

با مجوزهای داده‌شده از طرف سازمان امور اداری و استخدامی کشور و

شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و

تحصیل دهند:

- دوره کاردانی در رشته‌های مختلف به صورت حضوری و خودآموزی

- دوره کارشناسی پیوسته در رشته‌های مختلف نظری، فنی و حرفه‌ای

- دوره کارشناسی ناپیوسته در رشته‌های مختلف

- تحصیل در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری با استفاده از بورس تحصیلی یا
مأموریت تحصیلی.

دوره‌های آموزش ضمن خدمت بلندمدت در کلاس‌های روزانه، شبانه و ایام
تابستان انجام می‌گیرد. دوره‌های فوق را معمولاً دانشگاه‌های دولتی، دانشگاه آزاد
اسلامی، مرکز مدیریت دولتی و وزارت آموزش و پرورش انجام می‌دهند.
شرکت‌کنندگان در دوره‌های بلندمدت از طریق کنکور سراسری دانشگاه‌ها، کنکور
آموزش ضمن خدمت فرهنگیان و دیگر مسابقات ورودی و طبق سهمیه و ضوابط
مقرر پذیرفته می‌شوند.

برای آگاهی بیشتر به دفترچه کنکور فرهنگیان و جزوه‌های منتشره از سوی
اداره کل تربیت معلم و آموزش نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش مراجعه
شود.

در تشکیلات جدید وزارت آموزش و پرورش مصوب ۱۳۷۴، اداره کل تربیت معلم و اداره کل آموزش های ضمن خدمت در هم ادغام گردیده که زیر نظر معاونت برنامه ریزی و تربیت نیروی انسانی فعالیت دارد. در تشکیلات جدید علاوه بر مدیرکل، معاون آموزش و معاون امور دانشجویان پیش بینی شده است. در این تشکیلات ۹۳ پست سازمانی وجود دارد هم چنین گروه ها و واحدهای زیر فعالیت دارند که در هر گروه تعدادی کارشناس و کاردان شاغل هستند:

۱. کارشناس مسئول ارزشیابی

۲. گروه برنامه ریزی آموزش های ضمن خدمت

۳. کارشناس مسئول گروه دانشجویان

۴. گروه برنامه ریزی امور توسعه و اشتغال

۵. گروه برنامه ریزی امور اجرائی

۶. گروه برنامه ریزی آموزشی دانشسراها و مراکز تربیت معلم.

علاوه بر گروه های فوق یک مرکز آموزشی با هفده پست سازمانی در

تشکیلات این اداره پیش بینی شده است. وظایف اداره کل تربیت معلم و آموزش نیروی

انسانی متعدد است که اهم آنها عبارتند از:

- همکاری با مراجع ذی ربط در برنامه ریزی آموزشی و درسی مراکز تربیت معلم

- انجام دادن مطالعات و تحقیقات لازم در مورد برنامه های مراکز تربیت معلم

- ارتباط با دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی در تربیت و تأمین نیروی انسانی مورد

نیاز وزارت آموزش و پرورش

- بررسی و تعیین نیازهای آموزش ضمن خدمت (تخصصی و عمومی) داخل و خارج

از کشور کارکنان شاغل در وزارت آموزش و پرورش

- تهیه و تدوین برنامه های مستمر آموزشی و کارآموزی ها و بازآموزی های

درازمدت و کوتاه مدت در سطوح مختلف و مهارت های مورد نیاز

- انجام دادن مطالعات و تحقیقات لازم در زمینه محتوا و روش های مختلف آموزش

ضمن خدمت

- ارزشیابی مستمر از فعالیت های مراکز آموزش ضمن خدمت استان ها و طرح ها و

برنامه های آموزش نیروی انسانی

به منظور فراهم کردن زمینه ادامه تحصیل کارکنان اداری و آموزشی وزارتخانه و افزایش اطلاعات و آگاهی های آنان.

نکته مهم و حائز اهمیت در مورد دانشسراها و مراکز تربیت معلم در سال های تحصیلی ۱۳۷۳ تا ۱۳۷۷ این است که تعداد دانش آموز معلمان و دانشجویان مراکز تربیت معلم مرتباً کاهش یافته است. طبق آمار رسمی وزارت آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۱۳۷۳ - ۱۳۷۴، ۷۲ هزار و ۹۴۱ دانش آموز و دانشجو معلم در ۴۰۱ دانشسرای چهارساله، دوساله و مراکز تربیت معلم دوساله تحصیل کرده اند.

در سال تحصیلی ۱۳۷۵-۱۳۷۴ این رقم به ۳۲ هزار و ۷۹۵ نفر رسیده است که این تعداد در ۷۷ دانشسرا و ۱۲۱ مرکز تربیت معلم تحصیل می کردند و این تعداد در سال ۱۳۷۶ - ۱۳۷۷ به ۶۶ مرکز و ۱۰ هزار دانشجو کاهش یافته است. در مورد کاهش تعداد دانش آموز معلمان و دانشجویان مراکز تربیت معلم دوساله مراجع ذی ربط مهمترین دلیل را کاهش دانش آموزان دوره ابتدائی شهر و روستا و در نتیجه نیاز نبودن به معلمان جدید در دوره ابتدائی و راهنمائی می دانند.

به نظر می رسد که تحقیقی جامع در این زمینه صورت نگرفته و برنامه توسعه یا محدود کردن مراکز، کمتر پشتوانه پژوهشی داشته است و عوامل دیگری نظیر تغییر شاخص های تأسیس و گسترش مدارس و تعداد دانش آموزان و پایه در سطوح

در محدود شدن مراکز تربیت معلم و دانشسراها مؤثر بوده است.

بررسی کمی و کیفی تربیت معلم، آموزش‌های ضمن خدمت و تأمین نیروی انسانی

✓ ادامه تحصیل معلمان در مراکز عالی ضمن خدمت فرهنگیان

✓ ادامه تحصیل معلمان در دانشگاهها

✓ آموزش‌های کوتاه مدت فرهنگیان

بررسی روند تأسیس مراکز تربیت معلم با ساختارهای متفاوت نشان دهنده آن

است که تعداد دانشسراها و مراکز تربیت معلم و دبیر و میزان فارغ التحصیلان آنها از

بدو تأسیس تاکنون از رشد خوبی برخوردار بوده است. طبق آمار رسمی وزارت

آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۱۳۱۴-۱۳۱۳ تعداد هفت دانشسرای مقدماتی با

۵۴۲ دانش آموز دایر بوده است. در سال تحصیلی ۱۳۳۲-۱۳۳۱، بیست و سه

دانشسرای مقدماتی و هفت دانشسرای کشاورزی با ۱ هزار و ۷۰۹ دانش آموز و در

سال تحصیلی ۱۳۴۰-۱۳۳۹، سی دانشسرای مقدماتی، سیزده دانشسرای کشاورزی،

سه دانشسرای تربیت بدنی، شش دانشسرای عشایری و یک مرکز تربیت معلم

کمک آموزشی با ۶ هزار و ۵۱۷ دانش آموز فعالیت داشته است. در سال تحصیلی

۱۳۵۶-۱۳۵۵، یکصد و بیست و سه دانشسرای مقدماتی، یک دانشسرای عشایری،

کودک با ۴۹ هزار و ۹۰۰ دانش آموز و دانشجو دایر بوده است.

براساس خلاصه آمار وزارت آموزش و پرورش، در سال تحصیلی ۱۳۷۰-

۱۳۷۱ حدود ۱۰۴ هزار دانش آموز و دانشجو در دانشسراها و مراکز تربیت معلم

عمومی فنی و حرفه‌ای مشغول تحصیل بوده‌اند. در این سال ۵۴ هزار و ۶۵۹ نفر در

چهارده رشته در مراکز تربیت معلم دوساله و ۳۶ هزار و ۲۵۹ نفر در دانشسراهای

روستائی چهارساله و ۱۰ هزار و ۲۳۴ نفر در دانشسراهای روستائی دوساله و ۲

هزار و ۸۸۷ نفر در مراکز تربیت معلم دوساله فنی و حرفه‌ای تحصیل کرده‌اند که

فارغ التحصیلان این مراکز در مدارس ابتدائی، استثنائی، راهنمائی تحصیلی و

هنرستان‌ها به خدمت گمارده می‌شوند. درصد بالائی نیز از طریق دانشگاه‌های

تربیت معلم و رشته‌های دبیری دانشگاه‌های مختلف کشور طبق قانون متعهدان خدمت

دبیری برای تدریس در دوره دبیرستان‌ها و هنرستان‌ها آماده شده‌اند.

از سال‌های ۱۳۷۳ تا ۱۳۷۷ تعداد دانشسراها و مراکز تربیت معلم و دانشجو

معلمان آنها مرتباً کاهش یافته است. به نحوی که در سال ۷۷-۷۶ تعداد مراکز

تربیت معلم به شصت و شش و تعداد دانشجو به ۱۰ هزار نفر رسیده است.

دانشسراهای تربیت معلم تعطیل شده و پذیرش دانشجو در ۱۳ رشته در مراکز دو

ساله تربیت معلم در سال تحصیلی ۱۳۷۷-۱۳۷۶ به ۶ هزار نفر رسیده است.

به منظور ادامه تحصیل معلمان در دوره های بلندمدت ضمن خدمت، با موافقت سازمان امور اداری و استخدامی کشور، دوره های بلندمدت کاردانی و کارشناسی ناپیوسته و کارشناسی ارشد با استفاده از ظرفیت های خالی مراکز تربیت معلم در تابستان ها و نوبت دوم به وجود آمد. استقبال کارکنان اداری و آموزشی وزارت آموزش و پرورش از تحصیل در این دوره ها موجب شد که هر سال آزمون ورودی با شرکت حدود ۲۰۰ هزار نفر برگزار شود و از این طریق علاوه بر ایجاد روحیه مثبت در فرهنگیان، سطح اطلاعات علمی و حرفه ای آنان افزایش یابد.

طبق اسناد وزارت آموزش و پرورش از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۵ تعداد فارغ التحصیلان دوره کاردانی ۱۱۰ هزار و ۴۰۰ و کارشناسی ۳۶ هزار و ۶۰۰ نفر بوده است (نفیسی، عبدالحسین؛ هشت سال تلاش؛ ۱۳۷۵، ص ۵۷).

در سال ۱۳۷۴ مجوز اجرای دوره کارشناسی ارشد در چهار رشته از سازمان

امور اداری و استخدامی کشور کسب شده است. این رشته ها در تهران و زیر نظر معاونت برنامه ریزی و تأمین نیروی انسانی اداره می شود. با تعطیل شدن بعضی از مراکز تربیت معلم، مراکزی با نام مرکز عالی ضمن خدمت فرهنگیان دایر گردیده است.

بوده است. علاقه مندی تعداد زیادی از کارکنان وزارت آموزش و پرورش به ادامه تحصیل در سال‌های اخیر و فراهم شدن زمینه ادامه تحصیل در دانشگاه‌های دولتی، آزاد اسلامی و مراکز عالی ضمن خدمت فرهنگیان موجب شده است که سهم کارکنانی که تحصیلات لیسانس و بالاتر، فوق دیپلم، دیپلم و کمتر از دیپلم دارند از ۴/۱۰، ۷/۲۷، ۱/۵۷ و ۸/۴ درصد در سال ۶۷-۶۸ به ۱/۱۹، ۶/۳۹، ۳۸ و ۳/۳ درصد در سال ۱۳۷۵-۱۳۷۶ برسد (همان؛ ص ۵۲). و در مجموع سهم دارندگان تحصیلات کاردانی و بالاتر از ۱/۳۸ درصد در سال ۶۷-۶۸ به ۷/۵۸ درصد در سال ۷۵-۷۶ افزایش یابد. میانگین سال‌های تحصیل کارکنان آموزش و پرورش از ۹/۱۲ در سال ۶۷-۶۸ به ۶/۱۳ در سال ۷۵-۷۶ افزایش یافته است. همچنین زنان در مشاغل آموزشی و استقبال از تحصیل در دوره‌های مختلف سهم زیادی داشته‌اند. براساس آمار وزارت آموزش و پرورش تعداد کل نیروی انسانی (رسمی، حق‌التدریس و قراردادی) در سال تحصیلی ۷۶-۷۷ بیش از یک میلیون نفر بوده است که از این تعداد ۷/۴۶ درصد را زنان تشکیل داده‌اند.

ادامه تحصیل معلمان در دانشگاه‌ها

طبق مصوبه شورای عالی برنامه‌ریزی در سال ۱۳۶۷، ۸۰ درصد ظرفیت رشته‌های علوم تربیتی در دوره کارشناسی به آموزگاران اختصاص یافته است.

مأموریت تحصیل تمام وقت و نیمه وقت موجب شد که از سال ۱۳۶۸ تا پایان ۱۳۷۳ بیش از ۲۶ هزار نفر از کارکنان آموزش و پرورش از مأموریت تحصیلی استفاده کنند. از این تعداد حدود ۲۳ هزار نفر در دوره کارشناسی، ۹۲۷ نفر در دوره کارشناسی ارشد و ۱۷۷ نفر در دوره دکترا تحصیل می کنند.

علاوه بر دانشگاه های دولتی، دانشگاه آزاد نیز پذیرای تعداد زیادی از معلمان برای ادامه تحصیل بوده است. از سال های ۶۴ تا ۷۴ حدود ۵۰ هزار و ۸۶۴ نفر از فرهنگیان از دوره های کاردانی و کارشناسی استفاده کرده اند.

در تاریخ ۳۰/۷/۱۳۷۰ براساس مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی موظف گردید تا ۲۰ درصد از ظرفیت دوره های دکتری خود را به پذیرفته شدگان سایر دستگاه ها از جمله وزارت آموزش و پرورش اختصاص دهد که این مصوبه متأسفانه با ضوابطی که برای ادامه تحصیل قبول شدگان وضع گردید با مشکل مواجه شده است. هم اکنون تعدادی از کارکنان آموزش و پرورش در دانشگاه آزاد اسلامی در دوره های کارشناسی ارشد و دکتری به تحصیلات خود ادامه می دهند.

آموزش های کوتاه مدت فرهنگیان

تشکیل گردیده است. براساس آمار وزارت آموزش و پرورش از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۷۶، ۱۶۸ هزار و ۵۳۰ نفر از دبیران در دوره‌های کوتاه‌مدت آموزشی و ۵۶۰ هزار و ۵۷۸ نفر از کارکنان آموزش و پرورش در کارگاه‌های آموزشی و گردهمائی شرکت کرده‌اند.

آمار فوق و مطالعات انجام‌شده در این زمینه حاکی از آن است که علی‌رغم رشد مراکز تربیت‌معلم و دبیر طی دست‌کم هفتاد سال و توسعه آموزش‌های ضمن خدمت و وضع قانون‌های متعدد در مورد تربیت و تأمین معلمان، هنوز یکی از مشکلات اساسی و مهم وزارت آموزش و پرورش کمبود کادر آموزشی واجد صلاحیت و مورد نیاز دوره‌های مختلف تحصیلی در شهرها و روستاهای کشور است.

در این امر عوامل متعددی دخالت دارند، از جمله:

- افزایش جمعیت و جوانی جمعیت و مهاجرت از روستاها به شهرها که نظام برنامه‌ریزی تربیت و تأمین معلمان را با اختلال مواجه کرده است
- استقبال از تحصیل در شهرها و روستاهای کشور

- عدم تناسب فارغ التحصیلان دانشسراها و مراکز تربیت معلم و دانشکده‌های تربیت

دبیر با نیازهای همه‌ساله مناطق آموزشی

- کاهش تدریجی ظرفیت دانشگاه‌ها در رشته‌های دبیری و به‌کارگیری بیشتر

امکانات علمی و فیزیکی دانشگاه‌ها از جمله دانشگاه تربیت معلم در دوره‌های بالاتر از

کارشناسی (دبیری)

- فقدان جاذبه‌های لازم برای ورود به خدمت معلمی

- نظام استخدامی و بوروکراسی (دیوان سالاری) ناشی از آن در استخدام و

به‌کارگیری فارغ التحصیلان رشته‌های دبیری و داوطلبان معلمی

- نظام توزیع و نقل و انتقالات معلمان

- کمبود آموزگاران و دبیران شایسته و علاقه‌مند و آگاه به شیوه‌های برخورد

مطلوب با دانش‌آموزان ماهر در امر تدریس و فرآیند یاددهی و یادگیری

- ملاحظات کلی در مورد آموزش ضمن خدمت.

نگهداری معلمان" در فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش؛ ش ۱، ۱۳۷۰ نوشته نگارنده مراجعه شود.

گرچه با برنامه‌ریزی‌های انجام‌شده تعداد بسیاری از آموزگاران، دبیران، مربیان، معاونان، مدیران و کارکنان اداری آموزش و پرورش می‌توانند در دوره‌های کوتاه‌مدت و درازمدت شرکت کنند، اما افزایش کارکنان وزارت آموزش و پرورش و ضرورت دانش‌افزایی و افزایش مهارت افرادی که در این سازمان کار می‌کنند، ایجاب می‌کند که موارد زیر مورد توجه جدی قرار گیرد:

۱. تشکیل انستیتو مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی برای تربیت مدیران و کارشناسان رده‌های مختلف مدیریت آموزش و پرورش

۲. بررسی نیازهای کارکنان اداری و آموزشی و طراحی دوره‌های مختلف

آموزشی متناسب با نیازهای آنان

۳. تهیه، تألیف و انتشار کتاب‌های مناسب برای دوره‌های مختلف آموزشی

کامل آموزشی و شبانه‌روزی در هر منطقه

۵. تربیت و تأمین مدرسان دوره‌های مختلف آموزش ضمن خدمت از طریق

دانشگاه‌های مختلف کشور

۶. استفاده از روش‌های آموزش حضوری، غیرحضوری، نیمه‌حضوری و

خودآموزی و آموزش از راه دور با استفاده از وسایل ارتباط جمعی.

اختصاص مراکز تربیت‌معلم به مراکز عالی ضمن خدمت فرهنگیان و تربیت

نیروی انسانی مورد نیاز این وزارتخانه مهمترین اقدامی است که باید به‌صورت

گسترده صورت گیرد.